

ACC. N:R M. 14711:1-51.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Arvid Johansson, Flad*
Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppt. bladen*
Socken: *Ö. Frölunda* Berättarens yrke: *baksida!*
Uppteckningsår: *1959* Född år *i*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Krokfiske. s. 1-32.

Platsen för vigsel och dop. s. 33-45.

Spel med stickor. s. 46-51.

Lu F 67

" 68

" 69

Krokfiske. L. U. F. 67.

Innan jag börjar att besvara frågorna, angående krokfiske, vill jag meddela, att någon nämnvärdt fiske ej bedrives här numera. Och har väl ej förekommit så särskilt mycket mera i äldre tid. I äldre tid fångades dock mera fisk i nät och mjädrar. Man försökte i äldre tider att fånga mera, för behovets skull, än vad förhållandet är i dag. I äldre tid fångades mycket med mört, som soltorkades och lagrades för vinterbehov. Nu är det ingen som vill ha mörtfisk, ej ens färsk. Att det ej har fiskats så mycket här i Ö. Frölunda, som i grannsocknarna, har sin naturliga förklaring av att här ej finns så mycket med sjöar, åtminstone större sådana, som förhållandet är i grannsocknarna. I gengäld har vi en större älv, än ätran, som från norr till söder flyter mitt igenom socknen. Krokfiske torde dock bedrivas lika mycket i dag, som i äldre tid, jag tror till och med mera. Det finns ju så många nya slag av krokfiske numera, som ej fanas förr. Spinnspö, är ett av dessa, pimpelfiske i så väl öppet vatten, som på is, vinterfiske av gädda, med s, k, angelkrok eller sax, är också ganska nytt. De uppgifter, som jag kan lämna angående krokfiske, är ifrån insjöar, älvar och från s, k, avar, som har förbindelse med älvar.

Som berättare till dessa uppteckningar, har jag mot ovanligheten, ej använt mig av någon gammal person, utan av en jämnförelsevis ung. Jag har själv, så ofta hört de gamla berätta om fiske i äldre tid, bland annat min far, att jag tror att jag vet det mästa, som förekommit av detta förr. Jag tyckte att det var fördelaktigare att jag fick en yngre berättare, som kände till alla de nya krokfiskredskapen, som numera förekommer. Gustav Fröjdlund (vägarbetare-krossmaskenist) är en mycket intresserad amatörfiskare av, såväl sommar, som vinterfiske.

Krokfiske både förekommer och har förekommit. Hur långt tillbaka i tiden, kan jag ej ange, men troligen ganska längen. Jag minns min far talade om att de gick och metade i hans barndom och han talade ej om att detta skulle vara något för tiden nytt, så krokfisket här på orten torde vara ganska gammalt.

Av vem eller vilka, som krokfisket utövas, är svårt att ange. Det går ej att hänföra till någon viss socialgrupp och ej håller till någon ålder. Det finns alltid någon i varje socialgrupp och likaså i varje ålder, som är intresserad av att fiska. För dem som bor

nära en sjö, älv eller annat lämpligt fiskevatten, har de bästa möjligheterna att utöva fiske. Men det är ej alltid, som detta är utslagsgivande, det är ej säkert att de är så intresserade av fisket, åtminstone vad krokfisket beträffar. Det finns många, som bor längre ifrån, som är mycket mera intresserade. Själva lusten, intresset för krokfisket av olika slag, torde vara det utslagsgivande i detta fall. Det finns också de, som blott är intresserade av sommarfiske med krok, men ej alls av detsamma vintertid. Jag hör själv till dem, som blott är intresserad av krokfiske, sommartid.

I ån Ätran har jag alldrig hört att strandägarna förbjudet något fiske. Det kan de väl heller ej göra, men de skulle givetvis kunna förbjuda att trampa ned grödorna vid stränderna. Men i regel är det ej någon värdefull gröda alldeles intill en älvstrand. Det är i regel en strandbrink, utan någon som helst värdefull vegetation, ofta beväxt med träd och buskar av olika slag, eller långt gräs, som numera ej tages tillvara. Ätran går och så fram genom skogs och hagmarker, och där har det ju ej all någon betydelse att gå. Åkerfälten utmed älvarna, de ~~Ä~~Ks, k, kilarna, är ofta betesmarker för djuren och då har det ej någon betydelse att gå där. Fisket här i ån Ätran

42
12

har alltid betraktats, som fritt och betraktas så fortfarande. Inom socknen finnes blott en fiskerivårdsförening och den har blott varit verksam i något mer än ett år. Det är blott en fyra fem strandägare till denna sjö, bland annat den borgeliga kommunen, som sedan 1926 äger ett skogshemman vid denna sjö. Sedan fiskevårdsföreningen bildades, är det förbjudet, att utan lösande av kort, fiska i denna sjö. Detta förbud gäller såväl krokfiske, som annat fiske. Många strandägare vid sjöarna förbjuder fiske i desamma, men det finns också de strandägare, som ej förbjuder krokfiske, som metning och fiske med kastspö. De sjöar som ligger långt in i skogarna och därmera nu ingen bor, är fisket i regel fritt. I grannsocknarna, särskilt Kalv, som har mycket större och fiskrikare sjöar, än vad förhållandet är här, är sedan några år tillbaka, fiskevårdsföreningar bildade. Att det bildats så många fiskevårdsföreningar de senaste åren och därmed förbud för allmänheten, även av krokfiske, torde ha en stor andel av den ökade bilismen. Strandägarna till en sjö, tyckte att det blev alldeles för många främlingar, som kom på lördagseftermiddagarna och söndagarna, även vardagskvällar under sommartiden. Friheten med att fiska var man vill, är numera ganska hårt beskuret.

57

Fisket bedrives av strandägare, dock ej av alla, det finns strandägare, som ej har intresse av detsamma. Fiske bedrivs också av alla de som löser fiskekort i någon fiskeriförening och av alla som är intresserade för fiske i älven eller älvarna, där fisket är fritt. Någon som arrenderar något fiske inom Ö.Frlunda finns ej mer än på ett ställe och det är en sjö på Mölneby skogsägor. Mölneby har sedan ett antal år tillbaka arrenderat bort jakträtten. Till denna jakträtt hör vist också fiskrätten i en skogssjö. Men de som alltså skulle ha denna fiskrätt, är där vist alldrig och fiskar. I sjön Fegen, som delvis gränsar till Kalv, Gunnarp i Halland och Sandvik i Småland, har jag hört att det finns sådana som arrenderar fiskrätt. Det arrende som jag känner till, gäller dock blott amatörfiske.

Som sportfiske, åtminstone de senaste åren, sedan spinnspön började att bli allmänna, har krokfisket troligen haft den största betydelsen. För småpojkar har det också i alla tider haft en stor betydelse, meta och sätta ut ståndty, var det enda fiske man fick göra när man var liten. Sätta ut mjädrar och lägga ut nät m, m, kunde småpojkar ej göra eller dugde till. Som ett givande fångstsätt torde krokfisket, haft mindre betydelse än andra fångstsätt.

Vårtiden, under fiskens lektid, kunde med utsättandet av nät, där det fanns lämpliga platser för detsamma, många gånger vara ganska givande. Detta fisksätt bedrives ej numera lika mycket, som förr. Även med utsättandet av sättvad, kan man under gynnsamma förhållanden och på lämplig plats, få ganska bra fångster ibland. En sättvad är ett mjädliknande redskak, men med betydligt längre fångstcropp, en del av dessa är flera meter långa. De har också s, k, fångstarmar dessa kan ställas ut från själva sättvaden allt efter, som man vill. Om man sätter en sådan vad t, e, x, i en vik i en älv, eller där en äve har förbindese med älven, kan man, förutsatt att inte själva öppningen till älven är förstor, med fångstarmarna stänga sidorna om själva vaden. Med detta tvingar man då fisken att gå in i vaden. Det är mäst under vårtiden, som detta fångstredskap kommer till användning. Braxen går under lektiden in i vikar och avar och är då med dessa sättvader och likaså med nät, ganska lätt fångad. Även med mjädrar kan fångsten vara ganska bra ibland. Men även detta redskap användes ej så mycket nu, som förr. En bra plats för en mjädre är t, e, x, där en bäck rinner ut i ån eller ett dike till en gammal mangelgrav eller dylikt. Man stänger då med bräder vid sidan om

själva mjädren. Om man ej har en mjädre, som är ingång till från båda dess ändar, får man efter omständigheterna vända den. När vatt net stiger går fisken in i dessa nämnda avar m, m, och när det sjunker går den ut. Dessa nämnda fångstsätt med nät ~~med~~, sättvader och mjädrar, får väl anses att ha haft mer betydelse, åtminstone i äldre tid, än krokfisket. Förhållandena i detta hänseende, får väl anses ha undergått vissa förändringar. Här på orten fiskades mer med dessa senast nämnda fångstredskap, än vad förhållandet är nu. De som bodde på skogstorpen och hade tillgång till en sjö, som fanns fisk uti, försökte att fiska så mycket som möjligt, för att få ett tillskott till det knappa matförrådet. Många av dessa, om fiskelyckan varit god, sålde också någon gädda för att få något öre. Sådant förekommer mera sällan nu. Krokfisket förekommer väl troligen mera nu än förr. Alla de som nu har flyttat till städer och samhällen och som från barndomen var vana vid landsbyggdens sjöar och älvar, kommer ofta hem och är det då så att de från barndomen var intresserade av fiske, vill de gärna utöva detta, helst under semestertiden. Vinterfisket, villket så gott som till sin helhet är krokfiske, förekom ej alls på dessa orter förr. Innan fiskeriföreningarnas bildande, vilka i regel förbjuder vinterfiske, fiskades på detta sätt rätt mycket.

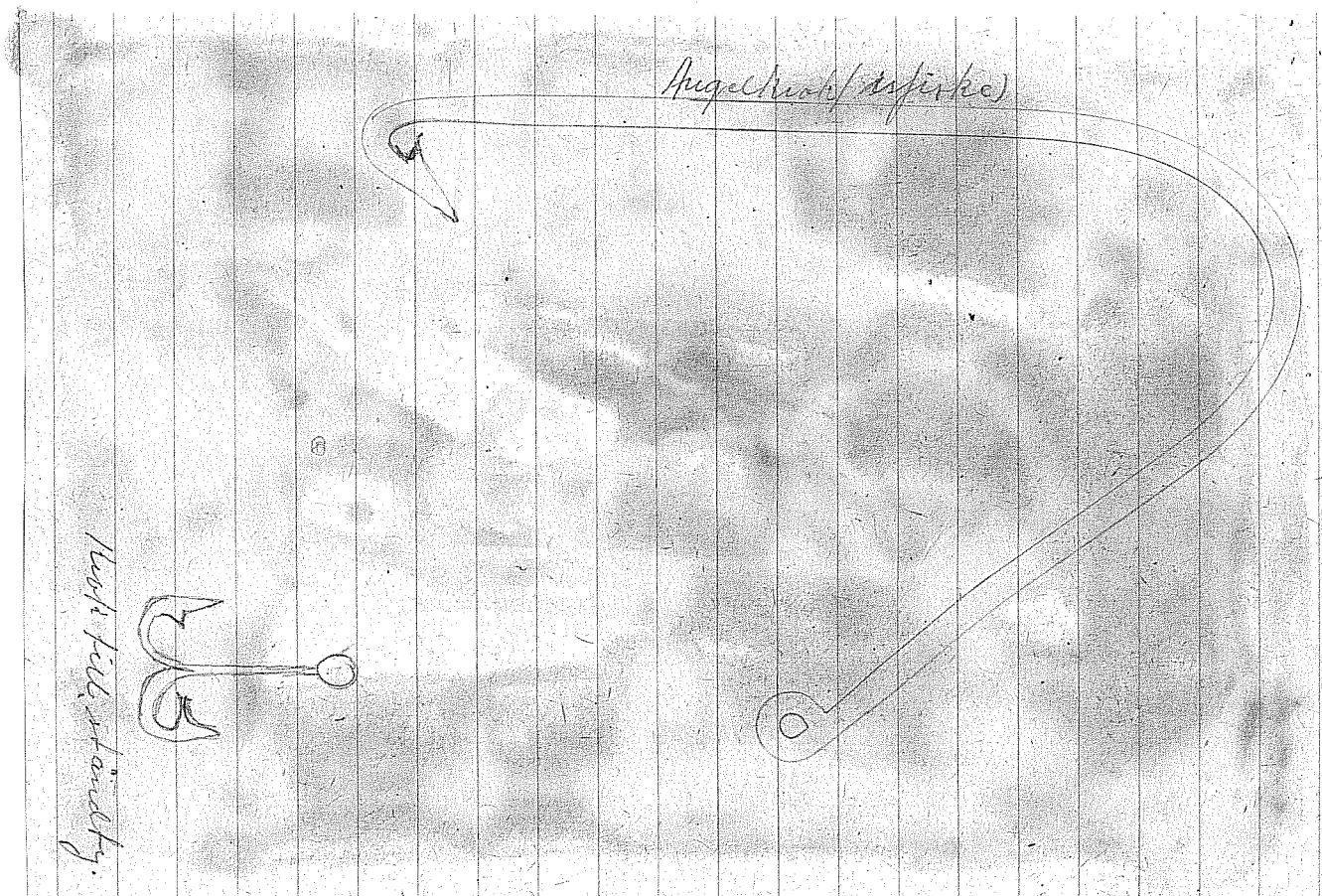
I sin helhet är det nog så, att det förekom mer av nyttofiske, hushållsfiske förr än nu och krokfisket, som väl mest får betraktas, som sportfiske, mera nu än förr.

Det krokfiske som i stort sett bedrives här är följande. Metning med spö, kastspö, (spinnspö, ståndty eller ståndety, jag vet ej om detta är rätta namnet eller blott Ortsbenämningen på detsamma, jag har aldrig hört något annat namn. Pimpelfiske å såväl öppet vatten, som å is, isfiske (gäddfiske) med s, k, sprätt eller angelkrok, samt med gäddsax. Utläggande av långrev, dragfiske, och så kallat svervelfiske (svervla).

Metspö är ett fiskdon, med ett 5-6 meter långt spö, i vars lättaste ända är fäst en lika lång eller något kortare rev och i denna en krok. Strax ovanför kroken är fäst en liten tyngd, i regel är denna av bly, bly går lätt att fästa om reven. Reven löper igenom en kork, korken kan höjas och sänkas på reven, allt efter det djup i vattnet, som man önskar att fiska på. Som agn på metspöns krokar användes i regel mask, men kan även agnas med småfisk (äling) detta göres om man vill meta större abborrar m, m, flugor och deg användes och så som agn. Om man agnar med deg, brukar ej abborre att nappa på detta, men mört nappar på detta agn.

M. 14711:8a.

Landskap: Västergötland. Upptecknat av: Axel Johansson.
Härad: Kinds. Adress: Ahaga, Hid.
Socken: Ö.Frölunda. Berättat av: Gustav Fröjdlund.
Uppteckningsår: 1959. Född år 1916. i Ö.Frölunda.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Vid de fiskevatten, som har någorlunda rena stränder, går det bra att gå utmed dessa och alltså meta från land. Det är dock trevligare och ha tillgång till någon båt och också ofta mera givande, särskilt om man metar i en sjö, som ofta finns holmar och små öar i då man med båt kan komma till dessa. I en del sjöar finns också utlagda risvasar. I regel är dessa risvasar lagda så, att man ej når dem utan båt. Det är också både vilsammare och trivsammare om det är en varm och vacker dag, att få sitta i en båt och meta, emot som att gå, på en ofta besvärlig strand.

Kastspö eller som det också kallas spinnsnö, är ju ett ganska nytt krokfiskredskap. Både jag och berättaren tror att det var i mitten av 30 talet som de började att komma till användning här på orten. Själva spöet är ej mer än 1:5 eller 2 m, långt och tillverkat av något starkt träslag, stål eller glasfiber. Reven till dessa spö är i regel numera tillverkade av plast eller nylon. Reven är lindat om en rulle, som är fastsatt strax intill spöets handtag och löper i några ögglor till spöets andra ända. Det är rullen, som reven är lindat om, som är själva finessen på detta redskap. Det är också en konst att kunna kasta ut med ett sådant spö, om man ej kan oredar

man lätt reven vid utkastet. Numera finns det en sort av dessa rullar, som vid utkastet ej fodrar så stor skicklighet, som den äldre typen. Dessa ger ej så lätt bakslag, vid utkastet. Å reven är fästade s, k, drag, man kan byta sådana och ha vad man önskar. Det finns sådana av olika storlekar och av olika fabrikat. Det finns krokdrag avsedda för olika fisk. De drag som mest användes här, är gädd, abborre och laxöringdrag. En skicklig kastare, som har ett bra kastspö, kan kasta rätt långt ut från en strand. På rullen är fästad en ~~XX~~ liten vev, med denna vevar man sakta tillbaka reven efter ett kast och givetvis väntar på ett ryck, som anger att en fisk har huggit och fastnat. Det är ett mycket spännande sportfiske detta. Kastspöt kan också användas som ett vanligt sverveldrag, alltså att hålla som ett sådant drag efter en båt.

Ståndty eller ståndety, är troligen ett gammalt krokfångstredskap. Det användes ej så mycket nu, som förr. Till ett ståndty användes en rätt stark stång av trä, den kan ha olika längd, men behöver ej att vara ~~mer~~ något mer än en två meter lång. Reven kan vara av olika längd, men den behöver vara en ~~XX~~ 5-7 m. En bit från revens fäste i stängen, är reven lindad om en s, k, flära~~X~~ av trä. i denna fläras

ena underände fästes reven. Reven är försedd med en för detta ända mål speciell krok. Det är en dubbelkrok, som ser ut som två vanliga stora metkrokar, vända med den släta sidan mot varandra. Dessa krokar agnas med äling (småfisk). Stången sättes ned i marken, så hårt att den ej kan ryckas loss. Det är i huvudsak för att fånga gädder som ståndty sättes ut. Dessa kan sättas ut såväl under dagen, som under natten. Om en gädda huggit och fastnat på ett sådant ståndty har den dragit loss den ända av reven, som är fäst vid flärans underkant. När man kommer för att vittja, syns det alltså om det varit napp, det är däremot ej hundra procentigt säkert att man har en fångst, gäddan har kunnat slitet sig loss. Reven fästes i flärans underkant för, att när en gädda hugger och fastnar, drar den loss reven från sitt fäste och får en större rörelsefrihet, detta för att den ej så lätt skall slita sig loss. Jag skall försöka att göra en enkel teckning av hur ett ståndty ser ut.

Långrev, den kallas också för ålrev, är också ett krokfångstredskap. Den torde också vara ett mycket gammalt fångstredskap, jag har ofta hört de gamla tala om när de har lagt ut ålrev, med mer eller mindre fångstlycka. En långrev kan vara av olika storlek, varierande

mellan en 50 till en 100 krok. Denna ålrev ser ut så, det är först en lång lina, i denna är korta revar 50-75 c,m långa fästade, alltså fästade vid den genomlöpande linan. På varje sådan rev är en krok, kroken är i regel agnad med daggmask. Daggmasken är betydligt större, än den mask, som användes som vanlig metmask. Daggmasken fångas sedan mörkt på kvällarna, den brukar att komma upp på gräsmatter och dyligt. Man lyser sig med en ficklampa, man får vara väldigt kvick för att kunna fånga den, den kryper kvickt ner i det hål, som den kommer upp ur, om den förstår att den skall fångas. När långreven ej användes förvaras den i en därför avsedd trälåda. Den genomlöpande linan ligger i lådans mitt, för revarna är skurna små skåror å lådans kanter, som dessa fästes. Alla krokarna ligger på detta sätt runt om lådans kanter. När man skall lägga ut långreven, agnar man den (maar den som det heter på ortsspråket) medan den ligger i lådan. Långrev kan läggas ut i såväl sjöar, som älvar. Bottnen i fiskvattnet bör dock vara ren, annars blir det besvärligt när den skall tagas upp. När den lägges i en älv, lägges den i mitten av älven, vid älvstränderna finns alltid i vattnet nedfallna träd m,m. Vid utläggande av långrev fodras alltså att man har en båt. När långreven lägges ut, fäster man i den långa linan tyngder, so drager

ned den till botten. I var och en av den genomlöpande linans ändar är fäst en träbräda, som alltså skall flyta på vattnet. I den genomlöpande linans ändar, så långt som man beräknar att vatt net är djupt, fästes ej några krokar. När reven är utlagd är det alltså så att krokarna ligger på botten och den genomlöpande linans båda ändar, vari träbrädet är fäst, flyter upp på vattnet. Långreven skall läggas ut, strax innan mörkrets inbrott och tagas upp på morron innan det blir helt ljust. Expertiser betonar, att om man ej tager upp den, innan det blir för ljust, sliter fisken sig loss. När man lägger ut en långrev börjar man med linans ena ända. Man kastar ut träbrädan och sänker sedan undan för undan reven. När man tar upp den börjar man i linans ena ända och halar upp den i båten. Det är ofta ganska besvärligt med att taga upp dessa långrever. Fisken, om det nu finns någon, snärjer ofta tillsammans revarna, det händer ibland att det är rena roran och ganska tidsödande. Långrev brukar att i regel läggas ut på förhösten, när det börjar att vara mulna och mörka nätter. Det är ål som man i huvudsak söker att fiska med långrev. Resultatet kan ibland bli bra, ibland dåligt, mest det senaste, åtminstone vad ål beträffar. Stora mörter, braxen och någon lake, brukar att vara den dominerande fångsten, ålen sliter sig

omtalar att han i höstas fiskade mycket på detta sätt. På en lördagseftermiddag kunde han få en 15-20 st, ganska fina abborrar. Detta pimpelfiske tillgår exakt på samma sätt vid isfiske. Skillnaden är blott den, att man då får göra hål på isen och i detta sänka ned metreven. Det krokredskap, som användes för gäddfiske å is, kallas för angelfiske. Själva redskapet kallas sprätt. Vid gäddfiske å is, användes också sax (gäddsax) i stället för krok. Vid fiske med krok agnas den med äling (småmört). När man huggit hål i isen, sänkes reven ned där. Intill detta hål göres ett mindre sådant, i detta sättes ned den stång, som reven är fästad i och på vilken den s, k, sprätten är fästad. På sprätten är fästad en kork eller dyligt. När en gädda nappar, ryckes sprätten fram och åter. En fiskare kan ha rätt många sådana angeldon ute på en gång. Sprätten markerar tydligt, när en gädda huggit och när så är fallet, måste fiskaren genast gå dit för att vittja. Denna så kallade angelkrok, sliter gäddan sig ganska lätt ifrån, om den får tid på sig för detsamma. Detta krokfiske är ett mycket omtyckt ~~KROK~~ sportfiske. Det är roligt att se på sprättarna när de vajar och markerar att det finns en gädda, som huggit. Fisket med sax tillgår på samma sätt. Till

lättare,än nämnda fiskar. Förr kunde det gå ganska bra att få och så ål i ätran,men det tycks ha ändrat sig med detta på de senaste åren. Numera lägges ej långrev ut så mycket,som det gjordes i äldre tid.

Pimpelfiske,i såväl öppet vatten,som på is,är ett av den mera nya tidens krokfiske. Vid pimpelfiske i öppet vatten måste man tillgång till båt. Det är under okt,nov,månader,som i regel detta fiske bedrives. Till detta fiske användes ett ganska enkelt redskap. Man använder en vanlig metkrok av önskad storlek,till den har man en så lång rev,att den når upp till vattenytan. Reven är försedd med en tyngd(sänke). Kroken agnas med mask eller småyngel. Själva fisket tillgår så,att man söker upp en lämplig plats,med det djyp,som man tror att fisken är på. Man sänker ned kroken ända till botten,lyftar den sedan lite grand. Man sitter sedan och blott håller i reven,rycker den sakta upp och ned,man får själv känna efter när det nappar,det finns ingen kork på reven,som på ett vanligt mete som anger när det nappar. Här i sötvattnet,är det abbore,som man fiskar på detta sätt. På hösten när vattnet börjar att bliva kallare går abborren ned på djypare vatten. Berättaren G.Fröjdlund

sax användes ej sprätt. Denna rev kan vara stelt ansluten till sitt fäste. Saxen håller ofelbart fast sitt offer och kräver sålunda ej att den vittjas genast. Vinterfisket i alla dess former och särskilt gäddfisket med såväl krok, som sax, har av många ansetts, som ett rovfiske. Det har ansetts att det fiskats ut för mycket under vintern, till förfång för sommarfisket. Sportfiskarna äro dock av en annan åsikt och anser att det är vårfisket, alltså fisket under lektiden, som går mest illa åt fiskbeståndet och dess fortplantning.

Med krokfiskredskap fiskas både vinter och sommar. Någon kontroll har väl alldrig företagits här, om sommar eller vinterfisket har störst eller minst betydelse. Det torde dock utan tvekan vara sommarfisket, som ur alla synpunkter har den största betydelsen. I första hand är det ej alla vintrar, som det bliver så stark is, att den är lämplig att gå på. Men även om det likt som i år bliver starka och bra isar, är ej tiden så lång för detta fiske, som den tid som vattnen är isfria. Vinterfisket utövas ej av alls så många, som sommarfisket. Redskapen för vinterfisket och anskaffandet av mört eller annan angelfisk, blir ganska dyrbart. Fångsten kan många gånger efter ortens förhållanden bliva ganska god, det är i ~~XXXX~~ regel

19

ganska stora gådder och abborrar, som fångas under isfisket. Men det är också arbetssamt att hugga hål om isen är tjock, man behöver att ha många sådana att fiska uti. Det är också ~~många~~ kallt och ruskigt att stå på isen och vänta på fiskens villighet att nappa. Det är betydligt mycket ~~mycket~~ trevligare en vacker och varm sommarsommar dag. Om man tillägger allt annat fiske utom krokfisket, fiske med nät, ryssjor och mjädrar, har sommarfisket mycket större betydelse, än vinterfisket. Jag tror med säkerhet att krokfisket under sommaren har större betydelse, än det samma under vintertiden.

Att svervla är också ett krokfiske. Detta krokfiske bedrevs betydligt mycket mera förr än nu. Orsaken till att detta fiske bedrevs mera förr än nu, är spinnspödens tillkomst. En svervel är en ganska lång lina en 50-60 meter, som är försedd med ett krokdrag. Detta krokdrag kan vara mycket olika till storlek och utseende. Med utseendet har försökts med alla möjliga ~~XXXXX~~ utsende på dragen och olika modeller av krokar. När man fiskar med svervel måste man ha en båt. Linan med krokdraget släppes ut efter båten och man rör sakta och försiktigt fram utan något onödigt plask med årorna. Linan håller man i handen och känner sålunda när det blir ett hugg.

Krokredskapet, den s, k, kallade sverveln, som förr (ja även någongång nu) användes vid detta fiske, har undanträngts av kastspöt. Det går mycket bra att använda detta som svervel. Man håller då i spöet och ~~och~~ med rullens vev släppes reven ut och rullas in likt, som då man gjort ett kast. Det gamla redskapet svervel, torde ha fått sitt namn efter den konstruktion, som reven var lindad om. Jag skall försöka att göra en teckning, även av denna, denna kallades för svervel, därav namnet svervla.

Om krokfisket här på orten har någon ekonomisk betydelse, är väl rätt svårt att besvara. Jag tror att det kan besvaras med både ja och nej. Ja, om den som fiskar ej beräknar någonting för sin tid, om det alltså helt göres på ~~XXXXXX~~ fritid. Om krokfisket ej ger något varje gång, som en fiskare går ut och försöker, så får han alltid något en annan gång. Krokfisket här inom socknen får dock beräknas att vara ett nöjes och sportfiske, som varken ger någon större förtjänst eller förlust.

Någon yrkesfiskare finns ej inom Ö. Frölunda, ej heller i orterna intill. Under vårtiden när det fiskas mycket med braxen och gädder

finns det kanske någon, som kan få för mycket för egen användning, han kan väl då sälja något, eller ge bort till vänner och bekanta. Detta är dock ej krokfiske, utan mjäd och nätfiske. Om man haft god fiskelycka vid utläggandet av ålrev, kan det också bli något för mycket, men i regel är det flera stycken till detta. För att lägga ut en långrev(ålrev) måste man minst vara två. I gransocknen Kalv som har tillgång till sjöarna Kalven och Fegen, finns någon fiskare som under vintertiden säljer gäddfisk. Dessa gädder är fångade å krok. Jag känner ej helt till hur mycket dessa fiskare kan sälja, men jag tror ej att det är så mycket, något levebröd för dem, torde det med säkerhet ej vara. Varje fiskare håller de eller de krokar för att vara de bästa. Detta torde vara beroende av, om en fiskare som anskaffat en ny krok, har lyckats med denna och därigenom fått tilltro till densamma och anser den vara bättre än någon annan. Någon fiskare, som själv tillverkat sina krokar, tror jag ej har förekommit här. Om så varit fallet, har det förekommit i äldre tid. Numera finns det en hel arsenal av olika fabrikstillverkningar, för alla slag av krokfiske, att välja på. Metkrok av knappnålar, har alla småpojkar i äldre tid tillverkat, även jag. Hade man lyckats att komma över metkrok och denna blev förstörd, dröjde det kanske längen

krokfiskemetoden är kommen från den eller den orten.

Några nämnvärda hjälpredskap, kommer ej till användning vid det K krokfiske, som bedrives här på orten. Vid drag med svervel, brukar att användas en håv. Håven användes till att taga upp gäddan med i båten. Med håven kan man taga gäddan en bit från båten, den sliter sig lättast, när man utan håv, skall taga den upp från vattenytan. En håv är bra att ha vid många tillfällen vid krokfiske. Braxen är en fisk, som är svår att få upp ur vattnet, den släpper kroken mycket lätt, med en håv till hjälp, går det dock ganska bra.

Vid vanlig metning agnas kroken i regel med mask. Vid mete vid utlagda risvakar (bråtar som de kallas här på orten) agnas med äling. Vid risvakarna, om vattnet är någorlunda djupt på den platsen, metas då på större djup och med äling, detta för att få större abborrar. Ståndty agnas agnas alltid med äling. Långrev agnas med daggmask, kan även agnas med äling, detta göres dock mera sällsynt. Pimpelfiske i öppet vatten, då man använder vanlig ^{krok}mask, agnas i regel med mask, äling kan dock användas. Äling användes till nästan allt vinterkrokfiske. Mask påsattes kroken med att träda masken på kroken, alltså

innan man fick något öre till att köpa någon för. Någon person här i orten, som tillverkat krokredskap, torde ej ha funnits. Åtminstone har det ej varit någon tillverkning, som haft någon särskild betydelse för orten.

De flesta av krokfiskeredskapen i äldre tid, köptes i ortens affärer. Metkrokar, krokar till långrevar och även drag, som användes till svervling. Äldre tid är väl kanske en fel angiven tid för detta, omkring 1910-15 fanns dock de enklare av de mest i orten använda fiskkrokarna att köpa. De senaste åren, sedan massor av olika & krokdrag kommit till användning, har dessa köpts i specialaffärer men också anskaffats genom kataloger. Många av lantaffärerna har också en ganska stor sorttering av olika krokar och drag. Metrevar revar till svervlar och till ståndty, har funnits här i affärerna så länge jag kan minnas. I äldre tid torde revar ha tillverkats hemma. När de olika krokfiskemetoderna börjat användas, är nog svårt att ange, åtminstone en del av dem torde vara ganska gamla. Likaså om de har kommit ifrån en ort och till en annan. Det troliga är väl att de kommit från orterna närmare kusten, där fiske har bedrivits mera än här. Jag har alldrig hört någon gammal tala om, att den eller

den användes på samma sätt. Något mera redskap än gäddsaxen, som användes på samma sätt som krokredskap, förekommer ej här i orten. Gäddsaxen gillras upp, det är en spännanordning med s, k, käftar. Å dessa käftar finns taggar, när en gädda hugger slår saxen igen liksom en fälla. Gäddsaxen användes i huvudsak vid vinterfiske, den kan också användas vid utsättande av ståndty. Saxen är ett ganska efektift redskap. Vid vinterfiske, behövs ej liksom med angelkrok, att vittja fångsten med en gång, det går att vara ifrån en sax hur längen som helst, den släpper ej sitt offer.

Någon form av krokfiske, som utövats i äldre tid och ej förekommer nu, tror jag ej har funnits. Utläggande av långrev förekom väl mera förr än nu och likaså att draga svervel efter båt. Däremot har de moderna spinnspona tillkommet, de fanna ej här förrän i mitten på 30 talet. Det är möjligt att tillvägagångssättet vid de olika krokfiskemetoderna, har varit olika förr och nu, men något särskilt redskap, som använts förr och ej användes nu, kan jag ej ange.

Några direkt bestämda fiskeplatser för det ena eller det andra slaget av krokfiske, finnes knappast i denna ortens fiskevatten.

trädes kroken mitt igenom masken i maskens längdriktning. Småfisk av olika slag, den s, k, älingen, trädes kroken fast i ryggen. Mask plockas från ställen där det finns gott om sådan. Det brukar att finnas i avskrädeshögar, där potatisblast och liknande blivit lagt om hösten. Hur daggmask plockas har jag vist upptecknat på förhand. Under sommartiden tages småfisk, som avses att bliva angel. Den kan tagas i bäckutlopp eller andra grunda vatten. Den tages med ett håvliknande redskap. På vintern är det värre med detta här på orten då köpes småmört för detta ändamål. All sorts mask förvaras ej emellan fiskena, den släppes till jorden igen. Angelfisk brukas ej heller förvaras under sommaren. Den angelfisk, som köpes under vintern förvaras i en lagom tempererad källare eller dylikt. Vattnet i det kärl, som fisken förvaras i, måste bytas med jämna mellanrum. Det är rätt svårt att anpassa, att fisken får lagom med syre. Finns det snö går det mycket bra, snö är mycket syrerikt och tillför man en lagom dosis varje dag av snö, brukar fisken alltid att leva och trivas i sin fångenskap.

Den s, k, angelkroken, är ej helt lik en vanlig krok. Gäddsaxen vet jag ej om den skall hänföras till krok, den är ej lik en krok, men

Dock finns det bättre och sämre platser för krokfiske, såväl i sjöar, som i älvar. I en sjö med grundt vatten intill stränderna, är sällan annat än småfisk och sålunda ej lönande att meta eller att försöka med något annat krokfiske. Ett vattendjup av två meter bör det vara allra minst för alla slag av krokfiske. För sverveldrag bör det vara djupare och detta sker alltid efter båt. I sjöarna rör man då ut på djupt vatten och i älvarna mitt i desamma. I sjöarna är små holmar och öar, om sådana finnas, alltid eftersökta fiskeplatser. De som bor intill fiskevatten och är intresserade av fiske, lär sig att känna till de platser, som är bäst för det eller det fisket under olika årstider. Några särskilda namn på sådana fiskeplatser brukar här på orten att vara "abborgrund", några särskilt andra namn har jag ej hört. Ett sådant namn, som abborgrundet, torde ha uppkommit av att någon har lyckats särskilt med att meta där. Någon plats här, som är omtalad för något speciellt märkligt krokfiske, har berättaren och jag ej hört omtalas. Det är dock så, att i varje sjö, har alltid någon sett, eller haft på något krokfiske, en gädda, som dock i sista hand har slitit sig för sin fångstman. Från äldre tider och tills nu, finns det legio av sådana berättelser, om fångandet av en sjös storgädda. Dessa berättelser äro dock

mer eller mindre sanningsenliga, en del torde vara rena dikten. En sådan historia skall jag uppteckna vid avslutningen av detta frågeformulär. Det är nog ej passande att den blandas med de övriga uppteckningarna. Någon märkvärdig fisk har det troligen ej fångats här på orten, varken med krokfiskredskap eller annan redskap. I sötvatten finns ej så väldigt många fisksorter. Det är gäddan, som ~~XX~~ blir störst av de fiskar, som finns i ortens sötvatten. Den största gädda, som jag har omtalas har fångats här vägde 13 kilo. Den fångades i vinter för två år sedan i den sjö, som nu är bildad fiskeriförening. Den fångades endera med angelkrok, eller sax, det var under isfiske, som den fångades. Det är möjligt att det fångats större gäddor i äldre tid, de blev ej så noga vägda förr som nu. I många fantasi, har det stundom funnits oändligt stora gäddor, men dessa har vederbörande ej lyckats att få upp ur det element där de hör hemma, men detta hör historierna till.

Några särskilda anläggningar eller byggnader för krokfiskets bedrivande eller underlättande för detsamma, torde alldrig ha funnits här i orten.

Vasbygge förekommer och har förekommit i äldre. Hur gammalt vasbygget är här på orten kan jag ej ange, men de som nu är gamla känner till det från sin ungdom. Många fiskare, alltså amatörfiskare i sjöarna, för det är i huvudsak i sjöar, som vasar (bråtar) lägges ut, anser vasarna vara bra av många orsaker. De anser vasarna vara ett bra ställe för småfisken att lägga sin rom och likaså ett ~~ett~~ bra skyddsställe för fiskynglen under uppväxttiden. Intill vasarna anses också för bra metplatser. Vetenskapen är dock numera av en annan åsikt. Vetenskapen anser att vasarna, som tillhåll för småfisken och så blir ett tillhåll för rovfisken och att den lättare fångar fisken vid vasarna, än vid det mera fria vattnet. Vetenskapen anser att småfisken ej ständigt kan leva inuti vasarna och när de går ut ur dessa, går rovfisken där och lurar och de blir ett lätt byte för desamma. De som har praktiserat med vasarna, anser motsatsen. De anser att småfisken i dessa har ett skydd mot rovfisken och snabbt flyr in i dessa när faran hotar. I detta fall, som i många andra är det en motsättning emellan teori och praktik. Jag är ej så mycket fiskare själv, att jag kan avgöra vilket, som är det rätta. Jag har dock varit med om att meta vid vasar. Om dessa är på 3-4 meter djupt vatten och man agnar med äling, kan man meta ganska stora abborrar.

Någon särskild detalj i båtarnas konstruktion eller utrustning, ägnad att underlätta krokfiske, har jag alldrig sett eller hört omtalas varigt brukligt här på orten. En hov för att underlätta intagningen i båten av krokfångad fisk (i första hand gäddor) brukar dock att medföras av många fiskare.

Någon nämnvärd fiskevård förekommer ej inom Ö. Frölunda socken. Som jag förut nämnt, är sedan ett år tillbaka bildad en fiskevårdsförening. I grannsocknarna har sedan många år funnits fiskevårdsföreningar. Ö. Frölunda grannsocknar, särskilt Kalv, Håcksvik och Mjöbäck har både större och flera än sjöar, än vad förhållandet är här i Ö. Frölunda. En fiskevårdsförenings uppgift, förutom att tillse och förbjuda personer, som ej har rättighet till fiske, är att tillse att ej något rovfiske förekommer och arbeta med inplantering av olika fisksorter. Jag har alldrig hört berättas hur målmedvetet en sådan förening arbetar. Jag har däremot hört berättas att det finns fiskevårdsföreningar, som struntar i allt sådant arbete, som blott bildat föreningen för att få ha fisket för sig själva. Men jag tror också att det finnes skötsamma sådana föreningar, som gör rätt för namnet. Någon fiskodling och romkläckning, torde ej ha förekommit här.

nät eller ryssjor. Om de fångas på utgående från dessa vikar och avar, har de redan lagt sin rom och har för fiskbeståndet ingen betydelse. Om de däremot fångas på ingående innan de har lagt sin rom, då fångas också hela deras fortplantning. Min egen uppfattning är att båda dessa fångstmetoder tillsammans, alltså både vinterfisket och vårleksfisket förminskar fiskstammen. Vad som under sommar och hösttiden går att att fånga medelst krokfiske, blir ej så mycke att detta har kunnat minska på fiskstammen.

Den här i Ö. Frölunda nybildade fiskevårdsföreningen inköpte på hösten 58, gädd och ålyngel, för inplantering i den sjö, som deras verksamhet innefattar. I ett par stycken småsjöar på gården Ellebäckstorp, inplanterades under 20 talet sutare. Dessa sjöar ligger långt in i gårdens skogsmarker, jag tror ej att det blev något nämnvärt resultat av denna inplantering. De inplanteringar som skett har ej medfört någon teknisk förändring för krokfisket.

Någon tidigare förekommande fiskart, som ej finnes nu, torde ej ha förekommit här på orten. Den enda fiskart, som var mycket mera rikligt förekommande förr än nu, var rudor. Jag tror dock ej att den är utdöd, men det är ingen som numera gör försök att fånga den.

De gamla vill påstå att det var mycket mera fisk förr, än nu. Det är väl alltså troligt att förhållandet är så. Vad orsaken skulle vara för att fiskbeståndet skall vara mindre nu än förr, är väl svårt att ange en bestämd orsak till. Många vill göra gällande att det är vinterfisket, som är orsaken. Andra säger att det ej har någon betydelse och vill framhålla att vårfösket, som i äldre tid bedrevs mera än nu, var farligare för fiskbeståndet. Som jag förut upptecknat är det gäddor och abborrar, som är föremål för vinterfisket här på orten. De som anser att det är vinterfisket, som minskar fiskbeståndet, i första hand gäddan, framhåller att den vinterfångade fisken alldrig kommer med i vårleken och fortplantningen. Ett normalt vinterfiske torde dock ej ha så stor betydelse. Sedan 30 talets mitt, när det började att bliva fler bilar och avstånden ej hade någon nämnvärd betydelse, blev det i många sjöar för mycket av vinterfiske. Från städer och samhällen kom fiskare, det kunde ofta vara ganska många och en del av sjöarna blev faktiskt föremål för rovfiske. De fiskevatten, som varit föremål för sådant fiske, minskades fiskstammen tydligt. Under islossningen på vårtiden går de s, k, isgäddorna. Det är gäddornas lektid. De söker sig då in på grundare vatten. I älvarna går de då in i vikar och avar och lägger sin rom. Vid sådana fiskeplatser är de då lätta att fånga med

Rudan fanns fanns mest i sumpiga och innestängda avar. Det är en mycke dålig, knappast ätbar fiskart. I äldre tider, när nöden var stor fanns det dock många, som åt denna fiskart.

Någon fiskart, som endast förekommer i denna ortens fiskevatten, eller någon fiskart som är föremål för något speciellt fiske, som ej skulle förekomma på någon annan ort, torde med säkerhet ej finnas.

Ja detta var allt vad jag kan uppteckna om krokfiske i såväl äldre som nyare tid från orten här. Jag tror ej att det har, eller förekommer något sådant utöver vad jag har upptecknat. I varje fall x torde det vara det huvudsakliga på området.

F I S K H I S T O R I A .

Jag förstår mycket väl att historier liknande den, som jag nu som avslutning till fråggoformuläret angående krokfiske, tänkt uppteckna och medsända, ej har något värde för folklivsarkivet. För att den skall få något av värde måste jag också uppteckna några förord till densamma. Runt om en skogssjö här i socknen fanns fyra stycken torpställe (alle samman dessa torp har varit bebodda till blott för några år sedan). En del av dessa torpare brukade att fiska i i sjön. En av dessa var känd för att ljuga ganska kraftigt angående sitt fiskeri. En person som varit granne till den torpare, som skulle vara pappa till historien och som jag har talat med nu om detta, vill dock framhålla att det ej var torparen själv, som ljög denna historia, utan en av de andra torparna vid sjön. Denne torpare var i motsatts till den andra sanningssenlig. Varför han kryddat på den andres historia (fiskhistoria) skulle vara för att folk skulle förstå att han ljög.

I denna sjö, som i alla andra, fanns en väldig storgädda, som många hade sett och som någon hade haft på en krok eller i något annat fångstredskap, men som alltid gått ifrån dem. Torparen som brukade att ljuga om sitt fiske hade också sett den många gånger och varit nära till att fånga den. Det sista försöket han gjorde och som han trodde att han säkert skulle fånga henne med, var följande.

Platsen för vigsel och dop. L U F. 68Vigsel.

Här på orten har vigsel förekommit, såväl i kyrkan, hemma, som i prästgårdarna. Av dessa platser har kyrkan ansetts, som den finaste. Innan jag vidare besvarar frågeformulärets frågor i dess ordning, vill jag ange att det i långt äldre tid, åtminstone före 1875, troligen varit mera allmänt bland herrskap och besuttna bönder, med vigsel i kyrkan, än det var sedan i en följd av år. Orsaken till detta torde vara de på den tiden dåliga och nästan oframkomliga vägarna. Det är alltså så längesedan, som det var brukligt att bruden då skulle rida till kyrkan. De som vigdes hemma var i regel alla från de besuttna bondgårdarna, men även ifrån herrskapsställena. Min mor berättar att en dotter till en patron Hansson på Mölnebygård, den här i socknen då största och finaste gården, vigdes hemma. Det var omkring 1875-80. Orsakerna till att somliga föredrog att gifta sig hemma, torde ha varit av skilda slag. Om vigseln skulle förekomma under den kalla årstiden, var det mindre trevligt att vara i kyrkan. Kyrkorna på den tiden var oeldade. En kyrkvigsel i

Han berättade den så. Jag hade ett litet nyfött lamm som dog och då kom jag att tänka på detta som ett passande agn till storgäddan. Jag smidde en krok och agnade denna med lammungen. Linan som kroken var fästad i, bann jag/bastun. Jag gick upp tidigt på morron för att se till detta kraftiga ståndty. Då fick jag se att gäddan dragit ut bastan en bra bit i sjön, å sletet hade hu gjort.

äldre tid, var i regel, mer än i nutid, föremål för pomp och ståt. Det var också förenat med ganska mycket besvär och extra arbete, som många drog sig för. Det kunde också vara besvärligt för många av gästerna. Man måste ha snygga vagnar m, m, för att åka till kyrkan. En vigsel hemma ansågs också finare än en vigsel i prästgården. Det torde vara en orsak till att alla från de besuttna klasserna, hellre ville vigas hemma, än i prästgården. Vigseln skedde alltid nästan utan undantag i brudens hem, där bröllopet skulle vara. I de hem, som vigsel förekom, var som jag förut nämnt, i de besuttna hemmen och där förekom alltid ett, efter tidens sed, bättre bröllopskalas. Det var också sed och brukligt, att prästen som förrättat vigslen, stannade på bröllopskalaset. För övrigt var till bröllopet bjudna släktingar till båda parter, grannar och vänner och ungdomsbekanta till brudparet. I äldre tid, i motsats till nutid, torde det endast ha varit herrskap och de mest besuttna från bondeklassen, som vigte sig i kyrkan. Vad jag har kunnat forska och utröna härifrån, har det ej varit någon från de andra samhällsklasserna, som vigte sig i kyrkan, förrän i mera nutid. I äldre tid, torde det ej varit några fattiga, som vigte sig i kyrkan. Men det fanns också en viss skillnad på de som räknades för rika. Det var en ganska stor

skillnad på den tidens herrskap och den besuttna bondeklassen. De som räknade sig herrskapsklassen skulle alltid på ett eller annat sätt visa eller framhålla att de tillhörde "överklassen". Må Hellst de av överklassen, som hade gamla anor att peka tillbaka på, t, e, x, adelsklassen. Många av dessa ägde ej mera i timligt avseende än adelsmärket, i varje fall ej mera än en välbärgad bonde, men klasskillnaden dessa kategorier emellan var stor. Vad kyrkvigsel beträffar i äldre tid, var som jag förut nämnt, troligen ej förekommande av den fattigare befolkningen. Skillnaden i detta avseende, vad som beträffar pomp och ståt (sådant förekom gärna) fick bliva mellan de olika rika klasserna. Vigsel i samband gudstjänst, torde ej ha förekommit ofta. På de 22 år, som jag har varit kyrkovaktmästare här nu, har det förekommit blott en gång. Denna vigsel var troligen ganska originell, den var före gudstjänsten vid en nyårsotta kl: 1/2 7 på morron. Inga som helst särskilda anordningar för vigseln, som extra klädsel av kyrkan förekom. Inga gäster m, m, som samlades före vigseln. Av detta brudpar var bruden född här i Ö. Frölunda och ville av denna orsak viga i födelseorts kyrka. Brudgummen var från annan ort. Efter vigsel i kyrkan brukar i regel vara bröllops kalas i

brudens hem. I nutid förekommer det också att kalaset är på något hotell, gästgivargård eller byggdegård i orten. Bröllopgäster är i första hand här på orten, släktingar, vänner, grannar, ungdomskamrater till brudparet. De som i äldre tid brukade att viga sig i prästgården, var folk från den lägre sociala rangskalan. Torpare hantverkare, arbetare och tjänstefolk hade denna tid ej så stora bostäder, att det var lämpligt med vigsel hemma. Orsaken till att de ville vigas i prästgården var alltså den, att det var bättre för dem, som ej hade så stora utrymmen hemma. Vid vigsel i prästgården brukade i regel prästen att bjuda på vin. Allt efter som brudens föräldrar hade råd och möjlighet, bjöds det på traktering (bröllopskalas) i deras hem. Det kunde givetvis ej bliva så många, som på ett herrskapsställe eller på en stor bondgård. Min moder är född torpardotter, hon vigdes på ett grannställe till prästgården (prästen hade hyrt ett rum där) för han hade då för tillfället ont om plats i prästgården, det var år 1899. Hennes föräldrar hade i sitt torparhem, ordnat med bröllopskalas, och gäster var som sedvanligt här på orten, släktingar, de närmaste grannarna och mor och fars medtjänare. I regel brukade, som jag förut nämnt, såväl torpare, arbetare och ~~XX~~ tjänstefolk, ja alla, som i äldre tid räknades till en lägre

samhällsgrupp, vigdes i regel i prästgården. Om bruden hade sitt hem i orten brukade det i regel att vara ett bröllopskalas. Även inom dessa samhällsgrupper, kunde det vara en viss skillnad på, om man hade råd och möjlighet till ett bröllopskalas. Ett bröllopskalas var dock en gammal sed och tradition, som alla föräldrar, som hade minsta möjlighet till detsamma, försökte att göra för sina barn. Denna tradition, började dock att brytas några år in på 1900 talet. Om föräldrarna genom att göra bröllopskalas skulle skuldsätta sig och som de sedan längen ~~längen~~ fick lida ekonomiskt för, kom man överens med brudparet, att de i stället för bröllopskalas, fick en liten gåva. Rent praktiskt sett var givetvis detta mycket förstådigare, bättre för såväl föräldrarna, som för de som gifte sig. Många ville dock ej bryta traditionen, de skulle ha bröllopskalas, kosta vad det ville. Att husbondfolk ordnat med vigsel och bröllopskalas för någon av sina tjänare har förekommit, dock ej så ofta här på orten. Det kunde vara en tjänare, eller både en han och hon, som tjänade på samma ställe och som började att sällskapa med varann. Om de av husbondfolket var särskilt omtyckta och dessa ej ville att de skulle flytta från dem, kunde de ge dem det löftet, att om de stannar till de gifter sig, skall de ordna och kosta deras bröllop.

Att husbönder ordnade med vigsel och bröllopskalas för sina tjänare kunde också vara av andra orsaker. Det kunde vara ett s,k,föräldralöst barn,som varit ~~KK~~ i ett hem och uppfostrats där och stannat kvar till den tid,när det hade tänkt att gifta sig. Om det var ett hyggligt husbondefolk,som detta barn kommit till,kunde desamma ordna och hjälpa det till dess vigsel. Hur längesedan något sådant skett kan jag ~~ÄKKÄ~~ ej ange,det kan vara längesedan,det kan också vara av en senare datum. En del sådana fall har skett i tysthet och först senare kommit till allmänhetens kännedom.

På senare tid har det skett ganska stora förändringar angående platsen för vigsel. Hemmavigsel förekommer väl ännu i något ensaka fall,men torde numera vara ganska sällsynt. Vigsel i kyrkan torde varit ganska varierande,mer eller mindre under det senaste århundradet. Per Johansson berättar att hans mormor vigts i kyrkan omkring 1830 talet och att alla hennes systrar också gift sig i kyrkan. Herrskapsklassen och de besuttna bönderna,torde ganska allmänt från denna tid och fram till 1875,ha vigts i kyrkan. Från 1900 talets början och fram till mitten av 30 eller början av 40 talet,tycks det endast ha varit de bättre samhällsklasserna,som använt sig av kyrkan,som vigselrum. Om vigsel i kyrkan eller ej,kan

ochså ha andra orsaker. Det kan vara beroende av vederbörandes inställning till kyrkan i dess helhet. I nutid är det också mycket beroende av, om det är ett ungt eller litet äldre brudpar. En kyrkvigsel blir alltid föremål för en viss nyfikenhet från ortsbornas sida. Ett ungt brudpar tycker väl det är roligt med uppmärksamhet och lite ståt och stass, men ett lite äldre brudpar vill ej vara med, om detta. När jag började min tjänst i kyrkan 1937, var det under de första åren ej många vigslar i kyrkan. Men vid 1940 talets början och under hela 40 talet, var det ganska allmänt. Nästan alla som vigdes här i socknen under 40 talet, vigdes i kyrkan. Det verkade nästan, som det då hade blivit en spykos, en fluga. Det var mest under sommaren, som vigslarna förekom, pingst, midsommarafton och lördagseftermiddagar. Under dessa vigslar brukade det att bliva många åskådare, kyrkan var ibland fullsatt. På helg eller söndagarna efteråt, kunde det ibland, blott vara ett fåtal kyrkbesökare. Komministern som var här då, var ej vidare glad åt detta förhållande. Han nämnde också om att det måste vara något skådespel, om folk skall komma till kyrkan. De senaste åren nu, har det ej varit så många kyrkvigslar, som under 40 och början på 50 talet.

Dop.

I äldre tid skedde de flesta av dopen i prästgården. Någon bestämd samhällsgrupp, som lät döpa sina barn hemma, kan jag ej ange. Mina berättare kan ej riktigt erinra sig detta. Min mor tjänade på två stycken av socknens herrgårdar, men på båda ställena var dessa herrskaps barn, samtliga döpta innan hon kom dit. Båda mina berättare tror dock, att där hemdop förekommit, har det varit hos herrskapsfolk och storbönder. Det kan också ha förekommit hos folk, som bodde utmed vägarna, där prästerna åkte emellan de olika pastoratskyrkorna. Med den äldre tidens dåliga kommunikationer, var det givetvis bättre för vederbörande om prästen kom till hemmet och döpte barnet, än för dem att komma till prästgården eller kyrkan. Men som jag förut nämnt, förekom hemdop ganska sparsamt i äldre tid. Vid hemdop, liksom på vilken plats, som barnet döpts, förekom alltid någon bjudning, allt efter föräldrarnas råd till detsamma. Prästen brukade att stanna kvar och dricka kaffe, men inbjöds sällan att stanna kvar, om något matkalas förekom. I regel skedde ett hemdop på en söndag och då hade ej heller prästen tid att stanna. Det var sällan några större bjudningar till ett dopkalas. I regel var det några släktingar

till föräldrarna, som skulle bära fram barnet till dopet (gudföräldrar). Till ett dopkalas var i regel blott de närmaste släktingarna bjudna, eller om man ej hade några sådana på nära håll, någon granna eller god vän. I äldre tid (jag räknar fortfarande med denna tid skall återkomma till senare tid sedan) var det troligen ej många som låt döpa sina barn i kyrkan. Efter vad jag har kunnat utforska torde det ej ha varit någon eller några bestämda samhällsgrupper, som låtit döpa sina barn i kyrkan. Min mor, vars föräldrar var torpare, är döpt i kyrkan, men hon var ensam om detta i sin syskonskara hon hade fem syskon och alla de andra var döpta i prästgården. Det torde ha varit vissa omständigheter, som avgjort om dopet skulle ske i kyrkan eller prästgården. Såväl i äldre tid, som nutid, förrättas dopet alltid inför församlingen och före gudstjänstens början. I sakristian torde aldrig något dop ha förekommit här, ingen av mina berättare har hört det omtalas. Mina berättare tror ej att något dop förekom i kyrkan vintertid, innan det blev eldstad i kyrkan. Eldstad (kaminer) torde insatts här i kyrkan på slutet ^{av} 18 eller början av 1900-talet. Om dopet förrättats i kyrkan, var det bjudning i hemmet efteråt. Prästen bjöds dock sällan, när dopet varit i kyrkan, för övrigt bjöds det likadant, som om dopet hade varit hemma

eller i prästgården. Dop i prästgården, torde ha skett under årens lopp, från alla samhällsklasser och särskilt från de mindre bemedlade sådana. På landsbyggdens prästgårdar brukar det att vara så att de använt expeditionen till vigsel och dop, och så har det och är även här. Efter förrättat dop i prästgården, var det sällan att prästfamiljen bjöd på något. Efter vigsel, brukade alltid, åtminstone i de flesta fall, prästfamiljen bjuda på vin, men så var ej förhållandet vid dop. Det förekom givetvis, att prästfamiljen även efter dop, kunde bjuda på något, men det var ej lika allmänt, som vid vigsel. I hemmet var det samma samma bjudning, som om dopet varit i hemmet eller i kyrkan. I skolhus och sockenstugor, eller annorstädes än i kyrkan, prästgården eller hemmet, torde alldrig något dop ha förrättats här. Obesuttet folk låt i regel döpa sina barn i prästgården. Om en sådan familj ej var fattigare än de hade någon möjlighet till det, ordnade även de med en bjudning. Givetvis fick ett sådant kalas bliva eftersom de hade råd, och blev väl många gånger ganska torftigt, men var lika välment för det. Vad som gav möjlighet till ett sådant kalas, såväl dop, bröllop, som begravning, var den gamla seden, att de bjudna skulle medföra förning. Med denna sed att medföra förning, medförde gästerna själva det mästa av förtäringen.

I regel var det dock så, att de som var bjudna till en obesutten familj, var i samma ställning själva och hade väl ej så mycket att medföra i förning. Men de hade väl ej heller så stora fodringar, när de själva satt i samma båt. Ja, det hör ej samman med denna frågelista, men om man ser det med nutidens ögon, är det oförklarligt hur dessa familjer kunde klara sig, att föda upp så många barn, som de i regel hade. Jag har själv erfarenhet om detta från min egen barndom, och jag skulle villat berätta mycket om detta, men det tillfället kommer kanske en annan gång. På senare tid har det skett förändringar i fråga om platsen för dop. Som jag förut nämnt skedde de flesta dop i prästgårdarna, i mera äldre tid. Nu däremot förekommer knappast något dop i prästgården här. Jag frågade den nuvarande komministern om detta. Till midsommar har han varit här i två år och under denna tid haft ett barndop i prästgården. Här i Ö. Frölunda är de flesta barndopen numera i kyrkan. Hemdop förekommer också men ej så ofta, som för blott en 10-20 år tillbaka. I Håksvik en grannsocken, som tillhör samma pastorat, som Ö. Frölunda, och där härvarande komministern har de flesta av de kyrkligt familjära förättningarna, är de flesta av dopen i hemmen. Så i detta avseende kan det vara stor skillnad, även i nutid och grannsocknar emellan.

Orsaken till att kyrkdopen här i O.Frölunda är dominerande nu, emot att hemdopen var det förut och i prästgården i äldre tid, kan väl ha mer än en orsak. En betydande orsak torde vara, att nuvarande kyrkoherden i Kalvs Pastorat, som också är prost för Kinds Kontrakt, var komminister här i O.Frölunda från 1947 tills han för 2-3 år sedan blev kyrkoherde i pastoratet. Han övertalade folket att komma till kyrkan med sina barn, när de skulle döpas. Han tyckte att dopförrättningen i kyrkan var mycket mera värdig och högtidlig, än på de andra sedvanliga platserna. Och allting kan övergå till en vana, för nu är det så att de flesta kommer till kyrkan för att döpa sina barn.

Någon kyrktagning, torde enligt mina berättare, här på orten, alldrig ha förekommit i något hem. I så fall har det varit under särskilda omständigheter, sjukdom eller dyligt. Kyrktagning torde ej heller ha förekommit i samband med barndop. I äldre tid döptes barnen när de var en 8-14 dagar gamla. Kyrktagningen skedde i regel en 5-6 veckor efter barnets födelse. Kyrktagning förekom här till omkring mitten av 20 talet. Den dåvarande komministerns fru, var vist den sista av mödrar här, som kyrktogs. Kyrktagningen hade dock systematiskt börjat att upphöra långt innan dess, mest under 20 talet.

Enligt frågelistans inledning, skulle berättarnas födelseår och sysselsättning, samt deras föräldrars sysselsättning anges.

Attalia Johanson (min moder) är född 1875. Innan hon 1899 gifte sig hade hon platts på två herrskapsgårdar här i socknen. Sedan hon gifte sig har hon varit husmor och även deltagit i mjölkning.

Per Johansson född 1882, vistades i sitt hem tills han 1909 gifte sig. Han övertog då sin frus hem, en liten gård i Ullared, Halland, vilken han brukade till 1925, då han återkom hit till Ö. Frölunda. Per Johansson och hans syster delade då hans hemgård och han köpte granngården till denna och slog samman med sin hälft. Han har alltså varit lantbrukare, nu sedan några år tillbaka har han överlåtit gården till två söner.

Attalia Johanssons föräldrar var torpare.

Per Johanssons föräldrar var hemmansägare.

Spel med stickor. L U F 69.

Detta spel kallades här på orten för "tjyvpojkaspel". Detta namn torde spelet ha fått av, att de minsta och minst värdefulla av spelets stickor, kallades för tjyvpojkar. Spelsättet var, som det angives i frågeformuläret. Med att hålla handen olika högt från bordet, när stickorna släpptes, kunde man få olika spridning av desamma. Om detta bestämdes alltid innan spelets början och så kunde man byta om och göra på ett annat sätt, när nästa spel skulle börja. I spelet kunde deltaga ett obegränsat antal, det blev blott så mycket längre ~~XXX~~ emellan varje gång, som deltagarna fick försöka sin lycka. För att tävla måste man minst vara två, om man var ensam blev det blott en övning. Själva spelsättet och reglerna var blott att någon av de underliggande stickorna ej fick rubbas, när man gjorde försöket att taga bort en sticka. Om man rubbade någon av de underliggande stickorna (vilket de andra deltagarna mycket noga såg efter) fick nästa deltagare, som stod i tur göra sitt försök och på detta sätt fortsattes ~~XXX~~ spelet i tur och ordning av deltagarna. Den som hade samlat högst poängsumma, när stickorna var slut, hade vunnit.

Stickorna skulle lyftas bort på så sätt, att man ej fick rubba någon annan sticka. Till att lyfta bort stickorna med användes en för detta ändamål särskild pinne, som tillhörde själva spelet. Troligen torde det dock ha varit så, att denna lyftpinne varit av olika beskaffenhet. Mor omtalar att hon och hennes syskon, under deras barndomstid, mycket sysselsatte sig med detta tjyvpojkaspel och den lyftpinne, som de använde var sylvass. Per Johansson omtalar också att han under sin barndom, har spelat mycket med ett sådant spel, han hade också som barn, själv tillverkat ett sådant. Han ville dock minnas, att de ibland kunde använda en lyftpinne av annat utseende än den, som var sylvass. Denna pinne skulle vara mera lik en sked. Möjligheterna att ett sådant gammalt spel finns bevarat på något ställe här i orten, är väl ej uteslutna. Det är dock mycket svårt att veta, var man skall söka eller fråga efter sådant gammalt. Jag har nu sedan en två tre år tillbaka, en viss erfarenhet av detta, genom hembyggdsföreningens ~~XXXX~~ försök att samla gamla saker av skilda slag till hembyggdsgården. Sedan hembyggdsföreningen startades här, har mycket av gamla saker, lämnats i dess vård. Av dessa saker har många kommit från hem, där vi trott, att något sådant ej alls skulle finnas. Det kan också vara så med ett gammalt tjyvpojka-
spel.

Jag skall så mycke som möjligt försöka att efterfråga ett sådant, hembyggdsföreningen är intresserad av att få ett sådant till sina samlingar. Om det lyckas att finna ett sådant, skall jag endera rita av det, eller sända det till folklivsarkivet. Vid mitt besök hos Per Johansson sade han, att han skulle försöka att göra ett sådant spel. Han hade dock glömt hur en del av stickorna skulle se ut, men trodde, att han efter hand, som han tillverkar dem, skulle minnas det. Varken Per Johansson eller min mor, kan med bestämdhet minnas hur många stickor det skulle vara till ett spel. Antalet olika stickor var tolv och enligt Per Johansson skulle det vara fyra st, av varje, alltså 48 st. Han kunde dock inte säkert minnas om det skulle vara fler av de minst poängvärderade, de minsta, som kallades tjyvpojka. Troligen har det varit så, att det var fler än fyra tjyvpojka, mor vill minnas att det var mycket fler än 48 st. Enligt Per Johansson ja även mor, hade de olika stickorna poängvärde från tolv till ett. De olika stickorna var alltså värderade från tolv till ett. Vid spelets slut räknades för var och en av deltagarna, de stickor som han eller hon lyckats att reglementsenligt plocka bort. Den som nådde högsta siffertal, efter stickornas värde, hade vunnit.

Av de tolv olika stickorna, kan mina brättare, blott minnas två namn på desamma. Den sticka som hade sifferbeteckningen 12 och värderades efter detta vid sammanräkningen, kallades för kung. Den som hade sifferbeteckningen 1 kallades, som jag förut nämnt för tjuvpojka. Mina berättare tror dock att det är möjligt, att varje sticka, ursprungligen haft namn. Det är nästan så på alla områden, att det högsta (största) och det lägsta (minsta) har man lättast för att minnas. De omtalar också att det blev en vana, att benämna de andra stickorna med deras siffervärde. Det är en 4, det är en 7, en ~~XIX~~ 10 o, s, v. I äldre tid, medan detta spel var populärt, torde man ej använt något annat slag till stickor, än de som var avsedda för spelet. Tändstickor har jag varit med om att spela med på samma sätt, som med ett riktigt tjuvpojka spel. Vi värderade dock varje tändsticka till ett. Det var på 30 talet jag var med i ett gäng, som var pigga på allt möjligt spel. Då viste jag ingenting om tjuvpojka spelet, eller hade hört detsamma omtalas, jag trodde då att det var någon ny upfinning, som någon i sällskapet gjort. Senare förstod jag att det var en efterrapning av det gamla tjuvpojka spelet. Själv har jag aldrig försökt att göra något sådant spel, jag har aldrig sett ett riktigt sådant spel och vet alltså ej hur de olika stickorna ser ut.

Som jag förut nämnt omtalade Per Johansson, att han som småpojke tillverkat ett sådant. Det skall bli intressant att se om han nu 77 år gammal, kan tillverka ett sådant. I regel brukade dessa spel att tillverkas av någon gammal i familjen, som ej orkade med att göra vad arbete som helst. De kunde också göras av småpojkar, som var händiga med att tälja och plita. Min mor omtalar att en äldre broder till henne tillverkade deras spel. Vad åldersgruppen beträffar, som detta spel förekom, var det i första hand barnen. Barnen började med detta spel när de var så stora, att de dugde till att vara med, eller för sina äldre syskon fick vara med. De brukade att fortsätta med detta till konfirmationsåldern. Men även efter denna tid, kunde de vid sammanträffande med kamrater, uppliva barndomsminnena. Även gamla kunde försöka någon gång, de ville se om de blivit mer darriga på handen, än det kunde lyckas för dem, att få bort en sticka. I stort sett var det dock barn, som tävlade med detta spel. Tjuvpojkaspelet torde här på orten ha förekommit i alla befolkningslager. Även de bättre ekonomiskt lottade befolkningslagren i äldre tid, hade ej så mycket att välja på, vad sådana leksaksnöjen beträffar. Bland de fattigare befolkningslagren, var tjuvpojkaspelet allmänt här. De gamla från dessa befolkningslager säger, vi hade inget

annat att leka med, några kortlekar och sådant fanns ej och köpa något hade ingen råd med, tjuvpojkspelet kunde en göra själv, så det kostade ingenting. När ett sådant spel senast var i bruk i Kå byggen, kan jag ej ange någon tidpunkt för. Mina berättare tror att det mera allmänt upphörde under 1800 talets slut. Själv minns jag ej detta spel från min barndom. 1910 var jag åtta år, om det funnits då hade jag med all säkerhet kommit ihåg det. Vad som hände och vad man var med om i sin barndom, minnes jag best av allt. Tjuvpojkspelet torde vara ganska gammalt här på orten. Per Johansson, som är född 1882 trodde med säkerhet att hans föräldrar hade spelat med ett sådant i sin ungdom. Några moderna i leksaksaffärer inköpta sådana spel, torde ej ha förekommit här. I varje fall har jag eller mina berättare, ej sett eller hört detsamma omtalas. Ej heller att någon till detta spel använt, svarvade benpjäser.

Angående spelets regler, har mor sedan jag gjort mina anteckningar angående detta, dragit sig till minnes, att den som först kom till 100 hade vunnit. Hennes syskonkrets brukade att räkna så. Givetvis kunde spelarna komma överens om, ett såväl högre, som lägre tal, som angav vinst.